

Մ Ա Մ Ո Ւ Լ

ԱՐՁԱԳԱՆԳ ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ԿԱՐԾԵԱՑ

ՀԱՆԴԵՍ ՇԱՐԱԹԱԿԱՆ

Մամուլը՝ շարժվելով մեկ անգամ՝ պիտի հրատարակուի:
 Ստորագրութեան տեղն է Պօլիս, Չինճերլի—խան վերի յարկ
 թիւ 48:
 Դուրս երթալիք թերթից փաստայի ծախքը առնողին վերայ է:

Տարեկան դին դահեկան կանխիկ 60
 Վեցամսեայ » » 55
 Մեկ թիւը » փարայ 50
 Ծանուցմանց տողն է դահեկան 2

Թիւ 17

Ա. ՏԱՐԻ 1869

ՄԱՅԻՍ 10

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՄԵՐ ԱԶԳԻՆ ՎԱՐՓԱՐԱՆՆԵՐԸ

Ժողովուրդի մը կեանքը կամ ապագան վարժա-
 րաններէ կախումն ունի: Ասի ծանուցեալ ճշմար-
 տութիւն մըն է:

Մեր ազգն թէեւ այսօր ունի բազմաթիւ վար-
 ժարաններ, բայց իւր կեանքը կրնայ ատենց հաւա-
 տալ եւ կամ իւր ապագան ատենցմէ կրնայ սպա-
 սել տեսնենք:

Ազգ. վարժարաններու մէջ արդարեւ կան դա-
 սեր եւ դատաւունքներ, որոնք դրեթէ քիչ չառ բա-
 րեկարգ ընթացքի մը մէջ գտնուելով Ազգին կեան-
 քը ապահովեալ կը ցուցնեն:

Սակայն քննենք առաջ թէ այս ապահովութիւ-
 նը ստոյգ է կամ ոչ:

Վարժարանները այն ատեն միայն ժողովրդեան
 ապագան ապահոված կ'ըլլան եւ անոր կեանք պար-
 դեւած, երբ դիտութեանց ուսումը տարածելու
 արամադրութիւնը ունենան. այն դիտութեանց, որք
 թէ ընդհանրապէս եւ թէ մասնաւորաբար անհրա-
 ժեշտ պէտք են Ազգի մը կամ ազգայնոյ մը կեան-
 քին:

Մեր վարժարանները այսօր թէեւ աչքի դարնե-
 լու թիւ մը ունին, թէեւ միշտ կը գործեն իրենց
 արդի ընթացքին մէջ, բայց քանի որ դիտութիւն
 չեն աւանդեր, ուստի եւ ապահովութիւն չեն կրը-
 նար տալ, հետեւաբար ոչ իսկ օրինաւորութեան
 եւ ոչ ալ բարեկարգութեան մէջ կրնան սեպուիլ:

Պարզենք մեր խօսքերը:

Այսօր չառ մը վարժարան, վարժապետ, դաս եւ

ուսմունքներ կան մեր ազգին մէջ. սակայն Ազգը
 գլխաւորաբար ինչ բանի որ կարօտ է, նոյնը չկայ
 զժբազդաբար:

Եթէ ունինք վարժարաններ եւ ուսմունքներ,
 ինչո՞ւ չի պիտի ունենամք ուսեալներ. — միթէ չու-
 նայնք. — այս ուսեալներ ալ ունինք, բայց եթէ լաւ
 նկատենք՝ ոչ ազգին եւ ոչ իսկ իրենց կենաց դար-
 մանին չեն ազգեր. որովհետեւ մեր վարժարանաց
 մէջ ուսուածները ընդհանրապէս լեզուներ են եւ
 ոչ դիտութիւնք. չ'ուրացուիր թէեւ որ լեզուա-
 գիտութիւնն ալ իւր արդիւնքն ունի, բայց կարեւ-
 ւորը չունի:

Լեզուագիտութեանց շնորհիւ ունիմք այսօր մա-
 տենագրական ասպարէզին մէջ թարգմանչաց ա-
 ռատութիւն մը, բայց հեղինակ դրեթէ բնաւ. եւն-
 թադրենք թէ ասանկով օր մը մեր ազգին մատե-
 նագրական հեղինակութիւնը ծաւալի. սակայն մեր
 դիտութեանց եւ արուեստից ծարաւին ատկէց օ-
 դուտ մը կայ:

Մեր այս խօսքերէն կ'երեւի, որ եթէ մենք Ազ-
 գային վարժարանաց վրայ դիտողութիւն մը պիտի
 ընենք, միայն այն վիճակին վրայ պիտի ընենք՝
 որուն մէջ կը գտնուին այսօր. եւ ոչ թէ անոնց ու-
 նենալիք անհրաժեշտ վիճակին, որուն համար ուրիշ
 առթիւ ընդարձակօրէն կը խօսինք:

Սկսինք ուրեմն Պօլսոյ դպրոցներնուս վրայ խօ-
 սելու:

Մեր այցելութեան ելած դպրոցներէն շատերուն
 մէջ տեսած անձինքնիս իրենց վրայ պատասխանա-
 տութիւն մը չէին հրաւիրեր դանուած թերու-
 թեանց վրայ, որովհետեւ թէ հոգաբարձութիւն թէ
 դասատու, եւ թէ այլ կարգադրութիւնք եւ անօ-
 րինութիւնք նոր մուծուած էին հոն. անցեալը չը

յիշելով կարծես 1869 թն բացուած են մեր աղղին
գպրոցները :

Գպրոցներէն չափերը 5-6000 զուրուշ ամսական
ծախք ունին . որոնք միեւնոյն կերպարանքը ունին՝
ինչ որ ունին 1-2000 զուրուշ ամսական ծախք ու-
նեցող գպրոցները . անմեկ որ այն գպրոցներուն
խորթնէն ունեցած տարբերութիւնը ծախուց առա-
ւելութեամբն էր , իսկ արդեանց մասին տարբե-
րութիւններն քիչ էր :

Ասոնք անցեալը մտցած՝ միշտ ներկային վրայ
յոյսեր կը ցուցնէին ապագային համար . բայց կար-
ծեմք այս ներկան ալ անցեալ պիտի ըլլայ 1870 թն ,
և ապա թուականն ալ նոր գպրոցներ պիտի ունե-
նայ :

Ապա ի կանխաւ ներողամտութիւն կը խնդրեմք
վարժարաններու մեծարդոյ պաշտօնականներէն մեր
անաչառ գիտողութեանցը համար , որուն վրայ թէ
իրենց և թէ աղղայնոց ուշադրութիւնը հրաւիրելով
կը յուսամք թէ օգտակար ծառայութիւն մը մա-
տուցած պիտի ըլլամք իրենց :

ԲԵՐԱՅԻ ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐՓԱՐԱՆ

Բերայի գպրոցը այնչեղութեան դացած օրերին
հարիւրի չափ տղայք տեսնուք , որ թէեւ օրինաւոր
չէնքի մը տակ՝ բայց առանց օրինաւոր դաստառի ,
առանց կարեւորագոյն ուսմանց , չափերն իսկ ա-
ռանց դասադրքի , և առանց իսկ գպրոցական կա-
նոն մը ունենալու , ժամանակին 'ի զուր վառնե-
լու վիճակի մէջ էին :

Ազգեցիներ հոն խմանալ այնպիսի երեւելի թաղի
մը գպրոցին ասանկ ակուր վիճակին պատճառ .
այնպիսի գպրոցի մը՝ որ թէպէտ չէնքի մասին բնաւ
ջանք մը խնայուած չէ , բայց ներքին բարեկարգու-
թիւնը և վիճակը պատիւ չը բերեր ոչ Բերայի թա-
ղեցոյց՝ և ոչ Թաղ . Խորհրդոյ մեծապատիւ անդա-
մոյ :

Թէեւ սակէ մէկ երկու ամիս առաջ յիշեալ վար-
ժարանին համար վեց անձերէ Հոգաբարձութիւն մը
կազմուեր է , բայց նոյն օրը անոնցմէ երկուքը՝ որ
հոն ներկայ էին՝ մեղի պէս իրրեւ օտարական մը
կեցած էին գպրոցին մէջը : Ասոնք առաջարկութիւն
մը ըրեր են Թաղ . Խորհրդոյ վարժարանին յատկա-
ցուած գումարը վարժարանը բարեկարգ վիճակի
մը վերածելու չը բաւելուն համար զանի աւելցնե-
լու խնդրանք . բայց չեմք գիտի ինչու համար
այլ և այլ պատճառանք զեռ այդ առաջարկու-
թիւնն պատասխան մը ընդունած չըլլալով՝ որոշե-
ր են չը գործել , մինչեւ որ իրենց առաջարկութիւնը
կատարուի :

Մենք խօսք չունինք ոչ յիշեալ Հոգաբարձու-
թեան և ոչ Թաղ . Խորհրդոյ , այլ բերացուց կը

ձգեմք գպրոցներուն այս վիճակին պատասխանա-
տուութիւնը :

Թող իրենք անձամբ յննեն ու այն տախն հար-
կա իրաւունք պիտի տան մեր խօսքերուն , յոր ի-
րենց գպրոցին ցաւալի վիճակը հարկադրած է . և
որ աւելի ցաւալին է , մեք կամենամք այդպիսի
մեծ թաղի մը գպրոց անուանելու տեսածին :

Թաղեցիք պարտին Թաղ . Խորհրդոյ զիմքով
գործան մը ճարել Աղղին ապագայ յոյսն եղող վար-
ժարանին այս վիճակին , որ հարկաւոր թշուառ
հայ մանկաւոյն սուղ ժամանակը կորստեան վիճ-
ղորեւ վրայ է :

ՊԱՇՏՅՈՆԱԿԱՆ ՄԱՆՈՒՅՈՒՄ

Հետեւեալները Պատրիարքարանէն մեզ
ղրկուած են 'ի հրատարակութիւն :

Ա .

Աղղային վարչութիւնը մասնաւոր և անուղ-
ղակի կերպով տեղեկութիւն առնելով թէ Սը-
մեցի Նիկիոզոս եպիսկոպոսն իրրեւ կաթողիկոս
ապօրինաւորապէս երկու եպիսկոպոս ձեռնա-
դրելու համարձակեր է և Ս . Միւռոն օրհնե-
լու կը պատրաստուի եզեր , հեռագիր քաջած-
է պաշտօնապէս տեղեկութիւն առնելու և ըստ
այնմ արժան եղածը անօրինելու համար (1) :

Բ .

Տիվրիկեան Թէոդորոս վարդապետին դէմ
Մարդուանի առաջնորդ Եղեւսեան Յովհաննէս
եպիսկոպոսը ամբաստանութիւն դրած էր առ
վարչութիւնն (զոր և օրադրաց ալ հաղորդած
էր) թէ վերոյիշեալ Թէոդորոս անձը ստու-
թեամբ ինքզինքը վարդապետ կանուանէ և
օրինաւոր վկայագիր չունենալով ժողովուրդը
կը խարէ և խռովութեան պատճառ կըլլայ
Մարդուանի մէջ , ուստի և հեռագրով կը խընդ-
րէր որ Կ . Պօլիս կանչուի : Վարչութիւնը վե-
րոյիշեալ Թէոդորոս վարդապետին հրաման ը-
րաւ որ մայրաքաղաքս դայ , և ձեռքի վկա-
յականները քննելով տեսաւ որ Պէհէմնի ա-
ռաջնորդ Սրապիոն եպիսկոպոսէն ընդունած
է ձեռնագրութիւնը , զոր և ստուգեց բուն իսկ
Սրապիոն եպիսկոպոսէն հեռագիր ընդունե-

(1) Այս հեռագրին պաշտօնական պատասխանը հինգշաբ-
թի օրը Պատրիարքարան եկած է , որ կը հաստատէ Նիկիոզոս
եպիսկոպոսի երկու եպիսկոպոսներ ձեռնադրելը :

լով. Հետեւաբար թէպէտ փարգապետին հրաման ըրաւ Քատրմ փաշայի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյն մէջ քահանայադարձութիւն ընել, և Եղեռեան Յովհաննէս եպիսկոպոսէն պահանջեց որ արգարացնէ իւր անհասկանալի ընթացքը վերոյիշեալ թէպէտ փարգապետին դէմ ըրած զրպարտութեամբը:

2 Մայիս 1869

(Կէ+)

Ի Պատրիարքարանի Հայոց

Կ. Պօլիս

Տիգրանեան Գեր. Մկրտիչ եպիսկոպոսի ձեռքը տրուած կոնդակին վրայ օրագրաց մէջ այս օրերս դիտողութիւններ եղած ըլլալով, այս մասին Պատրիարքարան հարկ կը դառնէ ի պաշտօնէ յայտ առնել որ Սղդ. վարչութիւնը յիշեալ եպիսկոպոսին հաշիւները տեսնելէն ետեւ հարկ դառնաց անոր ըրած ծախքերէն մնողեալ պարտուց վճարման համար շրջաբերականաւ մը մայրաքաղաքէս նպաստ հաւաքել. իսկ Զէյթունի և Քիլիսի եկեղեցեաց և դպրատանց նորոգութեան և այլ պիտոյից համար խոստացուած և դործագործութեամբ ասոր ըրած համարուած ձեռնադրութեան համար ալ հարկ դատուեցաւ կոնդակ տալ յանուն Ռումանիոյ ազգայնոց, և յատուկ ժապաւինեալ տումար մ'ալ յանձնուեցաւ Մկրտիչ եպիսկոպոսին, ուր պիտի արձանագրէ հաւաքած նուէրները և հաշիւը Սղդ. վարչութեան պիտի հաղորդէ:

Հետեւապէս այս մասին դիտողութեանց տեղի չը մնալու համար սոյն պաշտօնական ծանուցման հրատարակութիւնն արժան դատուեցաւ:

6 Մայիս 1869

(Կէ+)

Ի Պատրիարքարանի Հայոց:

Կ. Պօլիս:

Ներուի մեղ ըսել որ աւելի աղէկ կըլլայ Տիգրանեան Գեր. Մկրտիչ եպիսկոպոսի թէ ըրած ծախուց և թէ հաւաքած նուէրներուն հաշիւը մանրամասնաբար հրատարակել, որպէս զի աղ-դայինք ալ հանգարտ սրտով իրենց նուէրները իմանան նպատակնուն համեմատ դործածուած ըլլալը:

Շատերուն զորմանք պատճառած է Գեր. Տիգրանեանի անմաքրելի հաշիւներուն քիչ աւելի մէջ վարչութեան միջոցաւ տեսնուիլը. սրուն ժամյառաջ հրատարակութեանը հետաքրքրութեամբ և իրաւամբ կիտաւազինք նոր կոնդակին հետ յանձնուած ժապաւինեալ տետրակը կուղեմք տեսնել, որպէս զի ինչպէս բան մը ըլլալը հասկնանք, և մեր դիտողութիւնները ընենք ըստ այնմ:

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ

Այս շաբթու տրտաքին դործոց պաշտօնաւորներէն Պատրիարքարան Եկեղեցի մը եկելու է, որուն մէջ կ'իմացուի թէ կայսերական բարեխընամ կառավարութիւնը հրաման է ըրեր Զէյթունի մէջ ալ դործագործելու դինուորական տրոց մէկ քառորդին (քառասուն այստի զուրուշ) անկարաց, ծերոց և տղայոց համար դեղ-չուիլը, որ մինչեւ ցարդ անգործագործելի մը նացած էր, և զոր ասիւ էր Կիլիսիայի Զէյթունի:

— Մերաստիոյ նախկին փոխ-պաշտօնորդ Պետրոս վարգապետը մասնաւոր նամակաւ մը իմացուցեր է Տեղապահ Ս. Հօր թէ իր քանի մը անձնական դործերը կարգի դնելով ճամբայ պիտի ելնէ անյապաղ Պօլիս դալու. ըստ հրամանի վարչութեան:

— Բալուի նախկին Առաջնորդ Սարգիս վարգապետի նկատմամբ չորս անգամ հեռագիր եկած է մայրաքաղաքս անցեալ շաբաթ օրը, որոնց վրայ Պատրիարքարանի ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմք:

— Մշեցի Տ. Մատթէոս քահանայի նկատմամբ երկու կողմանէ նամակներ եկած են մեղ հրատարակութեան խնդրանք:

Այս խնդրոյն վերջին լուծումը ըստ մեղ Պատրիարքարանի մէկ պաշտօնական յայտարարութեամբը կրնայ տրուիլ, հատարակութեան մէջ պարտած այլ ընդ այլ տարաձայնութեանց և երկու կողման անօգուտ բռնակառութեանց վերջ մը տալու համար:

— Շնորհակալութիւն կը յայտնեմք խոս-

դիւղի թաղ. խորհրդոյ Մեծ. Անդամոց և մանաւանդ Գեր. Տ. Ներսէս Ս. Եպիսկոպոսին՝ որ արժանաւոյեւ պատուասիրութեամբ մեծարեցին զնորին Արքայնութիւն Ամեն. Տեղապահ Ս. Հայրը, որ պատիւ կը բերէ թէ Նորին Գերապատուութեան, թէ Մեծ. թաղ. խորհրդականաց և թէ խաղիւղցոց, որք այս մասին իրաւամբ արժանացած են հրապարակական շնորհակալութեան:

— Այս շարժու ազգային օրագրաց մէջ Սեբաստիոյ Ս. Նշանի վանքէն մայրաքաղաքս բերուած և մաքսատունէն բռնուած հատընտիր ձեռագիրներուն նկատմամբ տեղւոյս Սեբաստացի ազգայնոց կողմանէ առ ազգային վարչութիւնն ուղղեալ բողոքագիր մը տեսնեմ:

Կը յուսանք որ ազգ. վարչութիւնը իրաց պարագայները մանրամասնաբար քննելով՝ զանանք վերադարձնելու ջան 'ի դօրծ կը դնէ:

Հարցում մը.

Վարչութիւնը այս խնդրոյս մէջ միմիայն գրքերը իր տեղը դարձնելով պիտի բաւակաւնանայ՝ թէ նոյն գիրքերը իր տեղէն հանել

մը պիտի ընէ. որովհետեւ ասանկ աւանդ մը խորոզը ասկէց առաջ ալ կրնայ ըրած ըլլալ ասանկ բան մը, և ասկից ետքն ալ ընելու կհամարձակի. և բարի նպատակաւ մը ընելը ասանկ գայթակղեցուցիչ եղելութիւն մը չի կրնար արգարացնել:

— Մասնաւոր ընկերութիւն մը ըսելով որ Մեծ. Մամուրեան էֆէնտին մօտերս խմբագրութեան ասպարէզ սիտի դոյ, այժմէն կը խոստանայ եղեր առ այն պէտք եղած քաջաւերը չլլանալ:

— Խաղիւղի Ս. Ներսիսեան վարժարանը՝ որոյ փառաւոր անցեալը ծանօթ է ազգին, բաւական ատենէ 'ի վեր ամուլ և անկարգ վիճակ մը առած էր:

Այժմ կ'իմանամք որ նոր հոգաբարձութիւն մը կազմուեր է, որու անդամներէն մին է Թէլեան Բարժող էֆէնտին:

Յիշեալ հոգաբարձութիւնը առ այժմ մէկ տարուան համար վարժարանին ելեւմտից պէտքէն պատրաստելու կանոնագիր և ուսմանց ծը-

րագիր մը խմբագրելու կաշխատի եղեր:

Կը մաղթեմք որ նորընտիր հոգաբարձութիւնը — որու վրայ մեծ յոյս ունիմք — ժողովրդոց ակնկալութիւնները պսակէ, առանց իր առջեւ լարուած դարաններէն խրաչելու:

ՄԱՐԴԱՍԻՐԱԿԱՆ ԱՌԱՋԱՐԻՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հետեւեալ հասուն խորհրդածութիւնը Մեծ. Յարութիւն աղա Խանճեանի կողմէն մեղ զըրկուած է 'ի հրատարակութիւն, ուստի կը փութեմք մեծ շնորհակալութեամբ մեծարդոյ ընթերցողաց հաղորդել զայն:

... Խմբագիր:

Հիսարի աղետալի հրդեհը որ ինչպէս ծանօթ է շատ ընտանիքներ վերջին աստիճան չքաւորութեան մէջ և առանց ապաստանարանի ձգելով՝ շատ զըթասիրտ ազգայնոց հետ զմեզ ալ յանձուստ տիրեցոյց:

Ասոց վիճակին վրայ շատ մը խորհրդածելէ յետոյ համոզուեցայ որ եթէ դրամատէր մը մարդասիրական զգացումէ դրդեալ՝ բարեհաճի 60 տանց շինութեան համար ամեն մէկ տան 15000 ալան զուրուշի փոխատուութիւն մը ընել, այն ատեն 7 տարուան միջոցի մէջ յիշեալ թշուառ ընտանիքներն մէյմէկ տանտէր պիտի ըլլան ինչպէս որ հետեւեալ հաշիւը կը ցուցնէ:

Ամեն մէկ տուն 3000 ալան զուրուշ տարեկան վարձ ենթադրելով կունենանք տարին 180000 զուրուշ:

Մայր դումարին տարին % 6 էն բերելիք ատկուը աչս զումարէն իջնելով 54000

կունենամք առաջին տարին մայր դումարէն վճարեալ 126000

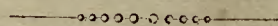
որով պարտք կը մնայ 900000-126000=774000

այս կերպով. 6 տարուան միջոցի մէջ փոխատուն տողոսիւք հանգերձ իւր առնելիքը առած կ'ըլլայ:

Ուր էր թէ խորհրդածութեան կարեւորութիւն մը տրուելով քննութեան տակ առնուէր և աղլառէր անձ մը երեւան կ'ընելով զորձադրութեանը մասին հոգ տանէր որով և հարկւաւոր խնդ աբարածք իրեն երախտապարտ պիտի ըլլան եւ ընդհանուր ազգին և մարդկութեան առջեւ զովիկ մեծ գործութիւն մը ըրած պիտի ըլլայ:

Մնամ...

Յ. ԽԱՆՃԵԱՆ

ՎՀՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀՐԱՇՔԸ

Ամեն ազգայ մէջ նախապաշարեալ մարդիկ շատ կը գտնուին՝ սրտնք խաբեբաներու խօսքերը իրերէ պատգամ կ'ընդունին, և ուրիշներն ալ սքանչացնելով կը համոզեն. ասանցմէ խրախուսուած գնչուները (չինկեանէ) իրենց ապրուստի միջոց մը գտած են, զորոնք ուր որ երթա՝ խումբ խումբ կը դիմաւորես:

Ասանցմէ շատերը ամեն ատեն փողոցները անցնող դարձողին ձանձրութիւն կուտան, ինչպէս կը յիշեն ընթերցողք. զորս շատ անգամ տեսնելու դժբաղդութիւնը մեք ալ ունեցած եմք:

Մարդկային ընկերութեան ճիւղն եղող այս խումբը միշտ դիւրահաւան մարդկանց ընտանեկան խաղաղութիւնը կը վրդովեն, երբեմն անպարտ մարդկանց վրայ կասկածներ յարուցանելու, անմեղներու բարոյականութիւնը խանգարելու և դէշ հետեւանքներ հանելու և այլն պատճառ կ'ըլլան:

Ասանց հետեւող միամիտներու համադրումը՝ որ յաւակցութեան արժանի է, ողջամիտ անձանց ծաղրելի կ'ըլլայ:

Անցեալ օր մեր բարեկամներէն մէկուն այցելութեան դացած ըլլալով՝ խօսակցութիւն նիս փողոցէն լուած բարձր և սուր ձայն մը ընդմիջեց ըսելով. «Յալ պաքար, նկէթ պաքար, քուքուլեա»:

Դրացիներէն մէկուն տունէն ողջիկ մը պատուհանը յատկելով զանի ներս կանչեց. և դէտի պարտէզ տանելով հոն նստեցուց. մերձակայ դրացիները խումբ խումբ սկսան հոն դիմել, սրտնք կը բաղկանային խել մը կնիկներէ, օրիորդներէ. և ես ալ հետաքրքրութեամբ նոյն պարտէզին վրայ նայող պատուհանի մը առջեւ դացի եղած անցքերը դիտելու համար:

Յիշեալ կանայք գնչուին բոլորտիքը շարուած, անհամբեր տալիք պատգամացը կ'սպասէին. Նոյեան տապանը շինող ճարտարապետին կիներ տքալով և փքալով քովը մոտեցաւ իւր թոռանը բաղդը հարցնելու համար:

— Պաքաս'նա պուսուն դըմէթինէ (օրիորդ մը ներկայացնելով):

— Նինէճկիմ, (ոսկոր մը երկնցնելով) դըրգփարա քոյշուրայա:

— Իշտէ քոյտում:

— Հը'հ'մ. սէնին քըղընա եաքընտա պիր դըմէթ կէօրլենյօր. ամա իւշ կիւնտէ'ն մի տէսէմ, իւշ այտա'ն մը, եօքսամ մը իւշ սէնէտէն. չօքտան պերի պու դըմէթ այաղընըլտա տօլաշըյօր, հէմ սիդի չօք սէվէյօր. ամմա ուղուն պօյլու, սիյա'ն չէհրէլի, քըվըռճըք սաչլը պիր էրքէք տիւշմանլըք էտէյօր:

— Օքկա պաքնեմ, նինէ, թըպիւրսին էլա:

— Քա օ'վ է սա էրկան պօյլու ըսածը:

— Ամա'ն, դուն ար չը կիտնայիր, իշտէ իրի պաշ Մաթոսին համար է:

— Էյ սուս էղէք տէ մտիկ ընենք:

— Քուղում, շու քուռուշու տա ալտէ պիր տիքաթլըճա պաք:

— Այ տուտու, հիւ քայտ էթմէ, պու քըսմէթ տէօնիւպ տօլաշըլ սիդին այաղընըլա կէլէճէք. օղլանըն փիքրի պու քըմէթ իլէ օղրաշըյօր. աքչամ սապահ պուրտան կէշտիքճէղ աքլընը ուշուրույօր:

(Ատուած ողորմի Անդրէաս աղբօր հողւոյն. անոր տեղը բռնող չի կայ որ ասոնք ետ տիւղուլէ օդափոխութեան տանի:)

— Էյ, սուս էղէք, քիչ մընար թող մեղի նայի:

— Սէյլէ քըղըմ, տէրտին նէ:

— Կիւլիկ, ինչ ըսեմ:

— Վա'յ կլիտու, ալլըմանիդ համար նայել չի տա'ն. ինչ կայ քի առ ամիս մընէ ծռոտեր էրեսըդ չի նայիր կօր:

— Ողէկ ըսիր. — Սլշու քուռուշուտէ պաք:

(Այս հրէշները հայերէն լաւ գիտեն, և շատ տեղեր երեսնին խաչակնքելով խաչօր մասօր կըսեն ինքզինքնին հայ ձեւացնելով, անշուշտ մերոնց խօսածները կ'հասկընան:)

— Վա'հ վա'հ վա'հ. պէնիմ կիւղէլ քըլճըղըմ. պու սէնին քօճան տըր. լաքին օրթա պօյլու քըմիտալ սաչլը, պիր քառը քանտըրըլ տլտառըլ օնու սէնտէն սօհուտույօր. չօք աքչամ էլէ կէլմէյօր:

— Վա'յ մեխքիս, աչկըս էլլայ. ինտոր ար վրան էլա. թալէհնու է:

— Ուճուաք վերնայ, իմ ճակատիս կերն է :

— Ախճիկ, ո՞վ է աս չըլլալուն :

— Պոյը սըրչի, վաւլլու վաւաւաւին համար է, չիհամնէր չկատարէր սէմթէրնիս կալու տէ իմ խաղիկի պէս մարդս կուլտէ հանելու :

— Է՛յ ճանրմ, պունա պիր չարէ օլմա՞ղ մը :

— Քօրքմա, ա՛րքըղմ. պէն էօյլէ ետփա՞ ճաւմքի էլէլինտէն զիատէ մուհապէթ էտէ՞ սին. ամա եիրմի քուռուշունուղու ալըրմ :

— Եօ՛ք, վէրէմէմ. օն քուրուշ էյի տիր. պաք հէր վաղըթ սէնի չաղլոււյօրուղ. տահա սէնի շու քառշքի քրմըղ պոյալը էվէ տա եօլլայաճայըղ :

— Ա. քըղմ, մասրաֆը չօդ տըր. պիր թաղըմ քէհատար վէրէճէյիմ. պիր թիւքի քույրուղու վէրէճէյիմ քի սալթ եիրմի քուրուշ օ էտէր :

— Քա տուր քսանոցը, խօսքս նայէ. ան թիւքիկի պօջուլ մուհապէթը սըխը կըլլայ ամա սուղ կըլլայ :

— Քա՛, կայնէ աստին նայիմ. սա մեր հիւ վանտը աստենակա՞ն է մի անդենական է :

— Աղէկ ըսիր. — ճանրմ պիր հասթամըղ վար, չօքտան պերի ետթաա տիւշմուշ տիր. աճապա նա՞սըլ օլաճագ :

— Քուղում, սիղէ պիր շէյ տէյէճէյիմ, սաքըն կիւճիւնիւղէ վարմասըն. ետքընտա պիր էօլիւմինիղ օլաճագ տըր, քի իխթիյարա պէնղէյօր :

— Աֆէրիմ չինկեանէ, թըվիսըսին է ըսածը. (Անդիւնէ մէկը պօռալով),

— Աստուծոյ քովէ՞ն կուգայ կոր աս մէշէ՞ օտունու քիւլի ճաւթսին :

— Է՛յ քուղում, առտանց պերի համպերու թինս հատու համպերութին կընեմ կոր. սա մեր թալիթային խայիպը պիտի հասկնամ. տանը մէշէն օրու էղաւ, վէրինները չը տարին աս :

— Տուն չըսած էս նայել պիտի տամ. վար ժապետը կանչէ. ամենքս արքովը շարլինք ան ար թող կայնի քի տեսնայ ամենքս ար :

— Պունու վիէք տիքաթլը պաքմալըըն, էվին իչինտէ իքի հաֆթատան պերի պիր քալըպըմըղ վար. քիմտէ օլաուղունու սէօյլէյէ՞ ճէքսին :

— (Կամաց ձայնով) թօլլույին անունը մի՛ տաք :

— Չէ՛ ճանրմ, ան կը կըտնայ, տուն խատէ վէթ մընէր. պատվէլի, տուն ար մէշերնիս կայնէ :

— Սիղէ պիր շէյ տէյիմ, սաքըն հաթըր կէճիւլ քալմասըն. պէն թարիֆինի էտէրիմ, իչինիղտէ տիր պու գայըպ, վարըն սիղ պուլուն :

— Աստուած տայ ու վանուի ուր մեր պաաին ալ չը կօյրի :

— Քըռք վարա վէրին :

— Ա. քուղում : — Առջեւնիդ նայեցէք :

— Պու իչինիղտէն պիր էրքէքտէ տիր, ֆադաթ մալընըղ տահա զիյան օլմամըշ տըր, եանընտա տուրուր :

— Հա իմին կաոււմ ալ աս էր. — քայըպըմըղ նէ տիր, աճապ չարէսինի պուլմամալըղ :

— Օ՛ էլի իլէն կէթիւրիպ պուաքաճաք, գայըպընըղ տա իյնէ մի տէսէմ, եուվաուլաք ըըըլ ըըըլ վաուլայօր :

— Աման աման, շունու պիր էյիճէ թարիֆ էթ. շու նա՞սըլ աստամ տըր :

— Էյ ալթըք՝ քըռք վարա տահա վէրին տէ պիր տիքաթլը պաքայըմ :

— Շինտի վէրաթիմ ա իշտէ :

— Քա խենդ, քառսուն վարայ տահա տուր. վեյ քէսէ ստըկի ըուղակ է :

— Ա՛լ պաքայըմ :

— Հը՛ւ՛ւ՛մ. կէնէ օ տաւամ. եիւղիւնտէ պիր չալըը վար. ֆաքաթ էվին իչինտէ տիր :

— Կը լսեն կոր, պատվէլի, քեզի համար է :

— Ի՞նչ տիւլիմ. էս առանկ կախարդական խօսքերու ականջ չիմ կախեր ուր հոգ անիմ :

— Էս քեզի կը սորվեցնեմ, ինչ ծուն պիտի բերեմ նայէ կլխուդ :

— Չէ, ծառայականս սոխ չիմ կերիր ուր սիրտս կսկծցնէ :

— Պատուելի, առանկ ըսելով չաղատուիր. վարժապետ ըլլալուտ քիչ մ՛ ալ «վէնէ» չըլլա՞ն :

— Սըվիւլիւղէ՞ն ինչ տիւնիմ. հոգ իդ սիրիմ իմ քով չի՞ ուր իմ ճինսիս մէջ առանկ բան չի կայ :

— Զէյլէտտէ տառնի տիտի ըսեա . տան մը քի էկէր պատեր ճարն է հատեր :

Վերէն տանուտէրը վար իջնելով՝

— Սա կնիկը դուրս ճամբեցէք . առ ի՞նչ խոյտառախութիւնն է . միւս դրացիներն ալ խնդալով իրարու հետ վարժապետը կցցընէին . խեղճն ալ չգիմանալով այս ճիւղին գլխուն փայտ մը իջեցուց իր պատուելիական ձեռքովը . կանայք կպօռային , « ի՞նչ ըրիր ծօ » քնչուն կմարի կմարմրի , պատուելին ալ այսպէս կպօռայ :

— Ես իմ ըռզին տէրն իմ . ես աղ աղտը վրաս խապուէլ չիմ աներ . տանը մէկ տարի է ուր ձեզի պէս աղաներու տուններ չա՛տ մը տներ ու եւեր իմ :

— Ստանի վաթըւտները կլլող չի կայ , խելքդ կլսեալք բեր :

— Բաթըւտին ինչ տի ըլլի , ես նամուսիտ տէրն իմ . երթամ հիմա դապթիյէն տի բերեմ , աղան բռնել տի տամ :

— Ծօ խենթեցար ծօ :

Տանը մէջ աղմուկ մի բրթաւ , ոմանք կուլան և ոմանք կպօռան . քնչուն ալ չուտրած և լալով վախուն « պու տէյիլ չալան » կը պօռար :

Տանը պատուելին կատղած էր և ոչ ոք կրնար դնքը զտրել . դրսէն ալ կրակ կայ պօռալով հոն կը իմէին . վերջապէս ներկայ եղողները եղելութիւնը խմանալով մէկ քանին վարժապետը համոզելով և շատերն ալ քնչուն վըռընտելով՝ տանը և դրացեաց խաղաղութիւնը վերահաստատուեցաւ :

ԼՈՒԻ ԺԵ.

ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ , ՀՈՐԵՎՍԸ ԵՒ ՄԱՀԸ

ԹԱԴԱՌՈՐԱԿԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԻՆ ԴԱՄՓՈԼԻ ՄԷՁ

ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Այս գործոյն Ա. Հատարը՝ որ Մեծ . Ս. Միքէլէնաի հրատարակած Իրաւունք լրագրին մէջ մաս առ մաս թարգմանուած էր , այս անգամ ամբողջ ի լոյս ընծայուած կը ծախուի ամեն հայ գրաւաճառաց քով . Իրաւունքի

բաժանորդաց համար գին 1/4 արծաթ մէճիտ և ոչ բաժանորդաց համար 1/2 արծաթ մէճիտ :

Ինչպէս որ խորագիրը կցուցընէ՝ այս սրտաշարժ պատմութիւնը , հեղինակին ոճոյն և թարգմանչին լեզուին հետ կարգաշու արժանի գործ մը կներկայանայ ազդ ին :

ՆՈՐ ՀԱՇՅԱԿ ԴՊՐՈՒԹԵԱՆ

ԿԱՄ

ՀԱՄԱՌՈՏ ՀԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵԱՅ ԵՂԻԱԶԱՐ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Երուսաղեմաց ասպարանէն ի լոյս ընծայուած այս դասագիրքը՝ որ Լ. Բրանքի և Կերարի ճարտասանութեանց հետեւութիւնն է , օգտակար ծառայութիւն մը կը մատուցանէ Հայկական դպրութեան :

Ուստի կյուսամք թէ արժանաւայել ընդունելութեամբ կպսակուի այս երկատիրութիւնը որն որ մինչև հիմա տեսնուածներուն մէջ իր դասական ոճոյն նորութեամբը եւ կարեւոր ծանօթութեանց ընտրութեամբը առաջին տեղն ունի :

ԺԻԼ—ՊԼԱՍ

Այս տիեզերահռչակ վիպագործը՝ որ Լ. Ս. Ժի մատենագրական հանճարին հրաշակերտն է , տարի մը յառաջ Մեծ . Սարգիս Էֆէնտի Զալլխանի թարգմանութեամբ ի լոյս ընծայուեցաւ :

Վիպային հրատարակութիւնները՝ իբր գըրականութեան մէջ փառաւոր ճիւղ մը—յառաջխաղաց ազգերու մէջ մեծ կարեւորութիւն ունին , որոնցմով հեղինակները հասարակութեան կողմանէ ոչ միայն յաղթական դափնեօք կը պսակուին , այլ և նիւթականապէս ալ կը քաշալերուին :

Մեր խօսքը այն անհեթեթ վիպասանութեանց համար չէ , որք փոխանակ ժողովուրդի մը բարոյականը ուղղելու և ընկերային նոր տեսիլներ ակուելու՝ հակառակ ազդեցութիւն կ'ընեն :

Ասոնք տարիներով թանգարանաց վուշին

բաղմադատկերու համար եթէ հիւսուած են ըսենք, նոր ճշմարտութիւն մը յայտնած չենք ըլլար :

Սակայն նպատակի մը համար յարեւ ելած գիրք մը ամենուրեք դովելի է, վասն զի միշտ բարւոյն գեղեցկին և օգտակարին սիրահար է նա :

Արդ ժիւ Պլաս՝ յիշեալ դատակարգութենէն ըլլալով, մեր Ազգին նկատմամբ գրեթէ իր տեսակին մէջ առաջիններէն է, ուստի՝ արժանի է արդարեւ այն դովեստից, որք ներհուն գըրիչներու իրաւունքն են :

ՔՆԱՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ԽՄԲԱԳՐԵՅ Մ. Մ. ՄԻԱՆՍԱՐԵԱՆՅ

Ասի ալ ստուար գիրք մի է որու մէջ կը պարունակին .

Հոգեւոր երգեր, շարականներ, մեղեդիներ և տաղեր, օրօրոցի երգեր, հասարակաց (աւմկական) երգեր, Ազգային, Ազգասիրական և Զինուորական երգեր, Ուսանողաց երգեր, Խնճոյքի, ուրախութեան, Հարսանեաց և երգիծական երգեր, սիրոյ երգեր, տխուր երգեր, խառն բանաստեղծութիւնք :

Որոնք Տաճկաստանի, Ռուսաստանի և Հայաստանի երգերն են :

Այն ազգը՝ որ երգ չունի, հայրենիք ալ չունի. շնորհակալ եմք Պ. Միանսարեանցին, որ ասոնք ի լոյս հանելով մեծ ծառայութիւն մը կընէ մեր Ազգին :

Այլ և այլ տեղերէ եկած մէկ քանի կարեւոր նամակաց հրատարակութիւնը թերթիս անձկութեանը պատճառաւ յառաջիկայ թուոյ թողած եմք :

Այսօր լսեցինք որ՝ շաբթու մէջ Կարապետ Եպիսկոպոսը անձամբ մաքառաուն դացեր, և անդ իբրեւ Սերաստիոյ առաջնորդ ներկայանալով, Ս. Նշանի վանքէն հոս բերուած ձեռագիրները խնդրեր և վերջապէս առնելու յաջողեր է :

Ի՞նչ կը նշանակէ Կարապետ Եպիսկոպոսի այս յանդուգն ընթացքը՝ չենք գիտեր :

Սակայն ուս. քաջ գիտենք որ Պատրիարքարանի այս մասին ցրցուցած անհոգութիւնը՝ ապագային մէջ այնպիսի անտեղութիւններ եւս տեսնելնուս այժմէն կասկած կուտայ մեզ :

Թող ազգային վարչութիւնը մէկ կողմէն մասնաւորի առեւտրական անհեթեթ խնդիրներով իւր անդին նիստերը ղոհէ, և միւս կողմէն հրաշքորէն վաւերացուցած պատկեր տեսնուի կը՝ անխղճաբար ժապաւինեալ և օրինաւոր հրատարակէ . . . :

Այս վերջինը՝ միմիայն պաշտօնական ծանուցումներուն արժէքը թերթեցնելու կը ծառայէ և ոչ ուրիշ բանի :

Իսկ գրքերու խնդրոյն գալով՝ Պատրիարքարանը աւելի պատասխանատուութեան տակ մտած է, որովհետեւ այս մասին թէ՛ լրագիրք գրած և թէ՛ Սերաստացիք վարչութեան բողոքած ըլլալէն ետքը այնպիսի դէպք մը տեղի ունենալը ազգային սեպհականութիւնը յայտ յանդիման յափշտակուելուն աչք դոյել ըսել է :

— Ասկէց առաջ երբ որ ազգային վարչական մարմինը խմբագրի մ' հետ սրբողելու ըլլար, անմիջապէս կեղծ հրաժարական մը տալով՝ զայն խաբանել տալու կը նկրտէր : Իսկ արդի վարչութիւնը քաղաքավարական տարբեր գիրքով մը կը վարուի խմբագրաց հետ, այսինքն որ և իցէ խմբագրի մը դէմ սրբողած ժամանակ, ի պատիժ անոր թերթին պաշտօնական ծանուցումները զրկել կարգիլէ :

Տեսնենք մինչեւ երբ . . . :

ՇԱՐԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ
ԳԷՈՐԳ Թ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ռ. Յ. ՔԻՐՔՃԵԱՆ